

УДК 78.072:78.087.62/67(091)-047.37(477.87)“19”

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2022-3-8>

Марія МАРТИНЮК

викладачка кафедри музичного мистецтва, КЗВО «Ужгородський інститут культури і мистецтв» ЗОР, Минайська, 38/80, м. Ужгород, Україна, 88018,
аспірантка, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вулиця Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76000
ORCID: 0000-0002-8452-173X

Бібліографічний опис статті: Мартинюк, М. (2022). Вокальний ансамбль у полікультурному просторі Закарпаття. *Fine Art and Culture Studies*, 3, 62–67, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-3-8>

ВОКАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ЗАКАРПАТТЯ

Метою статті є дослідження питання впливу міжнаціональної культурної спадщини Закарпаття на формування творчої діяльності вокального ансамблю. **Методологічну** базу становлять дослідження історії музичної культури Закарпаття в контексті міжнаціональної комунікації, розвиток творчості закарпатських виконавських колективів, теоретичні праці, статті і матеріали. **Методологія** дослідження передбачає використання методів історичного та теоретичного музикознавства, системний та аналітичний методи, а також методи порівняння, аналізу та синтезу, які допомогли у формулюванні висновків. Концептуальні засади дослідження ґрунтуються на пріоритеті гуманістичної парадигми міжкультурного діалогу у сучасному культурному просторі України. Рівноправне залучення представників усіх культурних груп до процесу формування української національної ідентичності забезпечує основу суспільної злагоди й консолідації. Синтез у рамках тієї чи іншої культури загальнолюдських та національних цінностей зумовлює взаємодію і взаємозбагачення культур. Суттєвим надбанням національної культури є потенціал культурних спільнот, які усвідомлюють свою значущість і самобутність у рамках певної культури. Фольклор Закарпаття – складна багаторівнева система взаємодії різноетнічних форм і жанрів – вокальних та інструментальних, пісенно-обрядових і танцювальних зразків, які представляють український, угорський, словацький, румунський, ромський, гуцульський, лемківський, русинський народні пласти. Вокальне ансамблеве виконавство Закарпаття на етапі свого становлення зазнало значного етнокультурного впливу, який проявився через функціонування народних музичних традицій різних етносів, які проживали і проживають на території області. Вокальний ансамбль як засіб збереження та відтворення виконавських традицій кожного етносу є невід’ємним складником суспільної творчості. **Наукова новизна** статті полягає в дослідженні впливу полікультурного феномену Закарпаття на творчість вокального ансамблевого виконавства.

Ключові слова: вокальне ансамблеве виконавство, полікультурний взаємовплив, народнопісенні традиції, фольклорний матеріал, репертуар колективу.

Marîia MARTYNIUK

Lecturer of the Department of Musical Arts Uzhhorod institute of culture and arts, Minayska, 38/80, Uzhhorod, Ukraine, 88018
Graduate Student of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Shevchenko street, 57, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76000
ORCID: 0000-0002-8452-173x

To cite this article: Martyniuk, M. (2022). Vokalnyi ansambl v polikulturalnomu prostori Zakarpattia [Vocal ensemble in the multicultural space of Transcarpathia]. *Fine art and culture studies*, 3, 62–67, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2022-3-8>

VOCAL ENSEMBLE IN POLY CULTURAL SPATIAL TRANSCARPATHTIA

The purpose of the article is to study the issue of the influence of the international cultural heritage of Transcarpathia on the formation of creative activity of the vocal ensemble. The methodological basis consists of research on the history of musical culture of Transcarpathia in the twentieth century, the development of creativity of Transcarpathian groups, theoretical works, articles and materials. The research methodology involves the use of methods of historical and theoretical musicology, systemic and analytical methods, as well as methods of comparison, analysis and synthesis, which helped

to formulate conclusions. The conceptual principles of the study are based on the priority of the humanistic paradigm of intercultural dialogue in the modern cultural space of Ukraine. The equal involvement of representatives of all cultural groups in the process of formation of Ukrainian national identity provides the basis for social harmony and consolidation. Synthesis within the framework of one or another culture, universal and national values determines the interaction and mutual enrichment of cultures. An essential asset of national culture is the potential of cultural communities that are aware of their significance and identity within the framework of a certain culture. The folklore of Transcarpathia is a complex multi-level system of interaction of different ethnic forms and genres – vocal and instrumental, song-ritual and dance samples, which represent Ukrainian, Hungarian, Slovak, Romanian, Roma, Hutsul, Lemki, Ruthenian folk strata. At the stage of its formation, the vocal ensemble performance of Transcarpathia underwent a significant ethnocultural influence, which manifested itself through the functioning of folk musical traditions of various ethnic groups that lived and still live in the region. The vocal ensemble as a means of preserving and reproducing the performing traditions of each ethnic group is an integral part of social creativity. The scientific novelty of the article is the study of the influence of the multicultural phenomenon of Transcarpathia on the creativity of vocal ensemble performance.

Key words: vocal ensemble performance, multicultural interaction, folk song traditions, folklore material, group repertoire.

Актуальність проблеми. Українське суспільство нині перебуває в процесі цивілізаційних та соціокультурних перетворень, що зумовлені глобалізацією, масовою міграцією, стрімким розвитком інформаційних технологій. Питання міжкультурної взаємодії представників різних етносів, як однієї з важливих умов сталого поступу людської цивілізації, стають особливо актуальними та значимими. Широка палітра культурного розмаїття українського суспільства має сталі традиції взаємодії етнопонаціональних культур. Феномен полікультурного суспільства є складним багатограним суспільним утворенням, що впливає на ідентичність особистості та визначає характер її поведінки у ситуаціях міжкультурного діалогу.

У Закарпатському регіоні, що межує з Угорщиною, Словаччиною, Румунією, Польщею, склалась унікальна ситуація розмаїття культур в усіх різновидах: етнічному, мовному, релігійному, культурному, що включає у себе традиції, звичаї, обряди, різні види мистецтв та народну творчість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті проблеми полікультурного середовища Закарпаття дослідницькі розвідки здійснили низка науковців: В. Мадяр, О. Грін, Я. Рак, Л. Мокану, Л. Микуланинець, Н. Піцур, Т. Росул, О. Глуханіч та інші. П. Рак досліджував та описував особливості пісенного фольклору Закарпаття (Рак, 2009, 247–253), Л. Микуланинець вивчала етнокультурологічне становлення професійної музичної культури Закарпаття у другій половині ХХ століття (Микуланинець, 2009, с. 184–188), вивчення питань музичної фольклористики знайшло своє відображення у монографії «Музичне життя Закарпаття 20–30-х років ХХ століття», Т. Росул у своїй праці «Полікультурне середо-

вище як чинник формування музичної культури Закарпаття» розкриває історичні аспекти впливу на формування музичної культури краю (Росул, 2008). О. Глуханіч у своєму доробку «Використання народнопісенних інтонацій у хоровій творчості закарпатських композиторів у контексті полікультурного розвитку краю» відтворила цілісну картину розвитку хорового мистецтва Закарпаття крізь призму використання народнопісенних інтонацій (Глуханіч, 2019). Разом із тим питання ансамблевого виконавства, особливо в контексті полікультурних взаємовпливів, залишається малодослідженим та потребує подальшого вивчення.

Метою дослідження є розкриття специфіки творчої діяльності вокального ансамблевого виконавства у полікультурному просторі Закарпаття.

Виклад основного матеріалу. В основі етнічної культури є колективна творчість певної етнічної спільноти. У складі етнічної культури – спосіб життя, світогляд, мова, народне мистецтво. Колективна творчість є лише першоджерелом етнічної культури: з одного боку, вона впливає на професійну культуру, з іншого – зазнає її впливу. Тому у сучасних суспільствах етнічна культура не існує відокремлено від професійної культури, а є її складником, етнічною серцевиною, що значною мірою визначає самобутність національної культури у національних державах (Лісовий, 2016).

Полікультурність – це такий принцип функціонування та співіснування у соціумі різноманітних етнокультурних спільнот з притаманним їм усвідомленням власної ідентичності, що забезпечує їх рівноправність, толерантність та органічність зв'язку з широкою спільнотою, взаємозбагачення культур.

Закарпатський регіон являє яскравий приклад для аналізу специфіки пограниччя, що об'єднує не лише простір, утворений географічними і суспільними ареалами, але етнічними та субетнічними культурами (Дутчак, 2018). Дослідник О. Сухомлинов пропонує таку варіантність рівнів міжкультурної взаємодії на пограниччі, як: *зіткнення – конфлікт – стикування – сусідство – контакт культур* (Сухомлинов, 2008, с. 11).

Новітня сторінка відносин Закарпаття з країнами-сусідами відкрилась із проголошенням незалежності України. Культурна співпраця між Європейським Союзом та Закарпаттям здійснюється на державному рівні. Сьогодні в регіоні діють чеські, угорські, румунські, польські, ромські національно-культурні товариства, здійснюються заходи з відзначення історично-культурних дат сусідніх народів, налагоджуються зв'язки між регіональними і місцевими територіальними громадами, закладами освіти, установами культури, охорони здоров'я і туризму, працюють спільні підприємства.

Станом на 2010 р. серед громадських організацій, організованих за етнічною ознакою, у Закарпатській області було зареєстровано 60 національно-культурних товариств зі статусом обласних, зокрема, 13 – угорської, 17 – ромської, 9 – русинської, 5 – російської, по 4 – словацької та румунської, по 2 – німецької та єврейської і по 1 – польської, вірменської, білоруської, грецької спільноти.

Для задоволення потреб етнічних меншин, сприяння діяльності їхніх організацій у 1999 р. в Ужгороді відкрито перший в Україні Центр культур національних меншин. Центр є державним, культурно-інформаційним, організаційно-методичним та консультативним закладом. Завдяки зусиллям Закарпатської облдержадміністрації відновлено Дні добросусідства зі Словаччиною, Румунією, Польщею та Угорщиною. У 2003 р. проведено перший фестиваль культур національних меншин Закарпаття та Карпатського євро регіону «Мелодії солоних озер». Ініціаторами фестивалів стають національно-культурні товариства, які плекають етнічні та субетнічні традиції регіону. Серед найпопулярніших слід відзначити «Мерцишор» (румунський), «Словенська веселіца» і «Фаш'янгвий (масляний) бал» (словацький), «Червена Ружа» (русинський), «Лемківська ватра» (лемків-

ський), «Гуцульський фестиваль» (гуцульський) та ін.

Вокальний ансамбль як засіб збереження та відтворення виконавських традицій кожного етносу є невід'ємним складником суспільної творчості. Вокальне ансамблеве виконавство в музичному мистецтві є одним з найпоширеніших жанрів¹.

Відновлення Української державності значною мірою сприяло посиленню уваги з боку органів влади до збереження і поширення знань про національні традиції, до розкриття ментальності різних етнічних груп, до поширення знань про культурні надбання українського народу загалом. Діяльність вокальних ансамблів регіону отримала можливість позбавитися ідеологічних впливів у репертуарі, розширити духовно-релігійний його складник, стати зразком збереження і передачі традицій співу молодому поколінню. Колективи активно концертують, беруть участь у численних фольклорних фестивалях регіонального та міжнародного масштабу. Саме завдяки фольклорним фестивалям забезпечується можливість мистецької комунікації між людьми різних етносів і націй, обміну й взаємозбагаченням репертуару (Дутчак, 2018).

Вплив національних культур регіону слід розглядати крізь призму діяльності творчого колективу та специфіки його репертуару. На «музичній карті» Закарпаття вирізняються численні вокальні ансамблі з багаторічними традиціями. Серед них слід відзначити народний аматорський вокальний ансамбль «Ужсанка», який протягом п'яти десятиріч років популяризує народну пісню. Його творча діяльність – своєрідна історія розвитку ансамблевого виконавства регіону. Ансамбль був створений у далекому 1968 році і з перших днів колективу поталанило з керівниками, які сформувавши його в міцний творчий колектив: В. Боженко, З. Жоффчак, П. Пинзеник, О. Новак, сьогодні ці функції виконує В. Голянич. Пісенна культура ансамблю відобразила не лише музичне середовище Ужгорода, але й багате й різноманітне фольклорне мистецтво Закарпаття. Метою діяльності колективу є збереження та популяри-

¹ Поняття ансамбль (фр. Ensemble – разом) має в музиці кілька значень: 1) невелика група музикантів, що спільно виконують музичний твір; 2) твір, написаний для декількох виконавців; 3) колектив, що об'єднується якими-небудь жанрами музичного чи хореографічного мистецтва; 4) специфічна якість спільного виконання, що полягає в неподільності, єдності та узгодженості устремлень і художньо-технічних прийомів усіх його учасників. Вокальний ансамбль – група співаків, які виступають спільно (дует, тріо, квартет, квінтет і т. д.).

зація народнописенної творчості, сформованої протягом багатьох років. Учасники колективу досконало володіють звичаями, традиціями, фольклором рідного краю. За значний внесок у розвиток культури краю у 1978 році колективу було присвоєне звання «народний самодіяльний ансамбль». У доробку ансамблю чимало виступів на різноманітних сценах. Ансамбль є постійним учасником фестивалів, оглядів, конкурсів. Ось лише деякі з них: 1987 року колектив побував у місті Ніредьгазі в Угорщині на міжнародному фольклорному фестивалі, у 2012 році взяв участь у 47-му фестивалі фольклору русинів-українців Словаччини у селі Камійонка, у тому ж 2012 році виступив на Третньому фольклорному фестивалі Раецької долини «Кубанков сен-2012» у селі Тур'є біля м. Жиліна (Словаччина), 2017 р. у Центрі української культури у місті Пряшеві відбулося свято писанки, де колектив представив свій творчий доробок. Обласне свято словацького народного мистецтва «Словенська веселіца», міжнародна виставка-ярмарок «Тур'Євроцентр Закарпаття» (2014, 2015), обласний фестиваль народної пісні «Червона ружа» (Мукачево), лемківського народного мистецтва «Лемківська ватра» (Перечин), «Коляди в Старому селі» (Ужгород), Всеукраїнський етнофестиваль «Болохівські гостини-2017» (Хмельниччина), фестиваль-конкурс стрілецької пісні «Красне поле» (2015, 2018, Хуст) та багато інших.

Обласна телерадіокомпанія «Тиса» здійснила запис CD-альбому з кращими піснями колективу та відео закарпатських народних пісень «Ой Боже муй», «Ой на горі вітер віє», «Загнала я вівці», «В лісі на орісі», які часто використовуються у телепрограмах місцевого телебачення. Незабутніми в біографії колективу стали святкування ювілеїв у 2008 та 2018 роках, коли «Ужанка» представляла великі сольні програми (Культурологічні джерела, № 2, 2018, с. 65).

Репертуар «Ужанки» різноманітний, орієнтований на різножанрову палітру народних та авторських композицій. Основу його становлять обробки українських, словацьких, угорських народних пісень, твори а саpella, авторські твори закарпатських композиторів та аранжування творів українських композиторів. Часто учасники колективу виконують в'язанки коломийок. Надзвичайно тепло сприймають слухачі словацькі народні пісні «За горами, за

долами ліпка зелена», «Танцуй, танцуй і вікруцай», «Ганічко, душечко», окрім українських, у репертуарі колективу є колядки словацькою та угорською мовами. Особливе місце в репертуарі «Ужанки» посідають лемківські народні пісні, що здавна побутують на Ужгородщині, які найкраще розкривають духовний світ українців. «Чорна гора не орана» (обробка В. Гайдука), «Запаль мила свічку» (обробка Н. Петій-Патапчук), «Місяцю королю», «Казала'м ти, милий» (обробка П. Пинзеника), «Іванку, Іванку» (обробка В. Голянич), «Ой верше мій, верше» та інші.

Фольклорно-етнографічний ансамбль «Ужгород» започаткований як інструментальний ансамбль народної музики, згодом ввів у репертуар ансамблевий і сольний спів, елементи народної хореографії, архаїчний музичний інструментарій та традиційний одяг. Основною творчою ідеєю колективу є поглиблене освоєння фольклорних стилів локально-етнографічних груп українців, а також інших народів, які мешкають на Закарпатті. Творчість колективу відома не тільки в Закарпатті, але й далеко за його межами – у Словенії, Чехії, Польщі, Німеччині, Словаччині, Угорщині, Румунії, Австрії, Італії. Колектив, який відзначив своє 35-річчя, є лауреатом другого всесоюзного фестивалю народної творчості, лауреатом Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня», почесним гостем 32-го Міжнародного фольклорного фестивалю русинів-українців Словаччини, лауреатом XIII Всеукраїнського фестивалю сучасної пісні та популярної музики «Червона рута», учасником Міжнародних фольклорних фестивалів у Словаччині, Угорщині, Польщі, Румунії, Австрії, Італії та Німеччині. Серед учасників колективу – артисти, мистецтвознавці, фольклористи, етнографи, історики, працівники обласного краєзнавчого музею, педагоги шкіл Ужгорода, бізнесмени, об'єднані любов'ю до пісенно-танцювальних звичаїв нашої землі. У репертуарі ансамблю – відомі закарпатські народні співанки та фольклорні пісні угорською і румунською.

Народний аматорський ансамбль народної пісні «Розмарія» заснований 1986 року диригентом і композитором, фольклористом, заслуженим працівником культури України Михайлом Керецманом. Основою творчих досягнень «Розмарії» є цікавий репертуар. Такі твори,

як «Коломийки Ужанської долини», «Весільні мелодії Міжгірщини», «Імпровізація на теми угорських народних пісень», «Три трембіти» та «Ой на горі криниченька» Василя Кобаля, «Червена ружа» Василя Калинича та «За рікою хлопці косять», «Ой ти, мій миленький» в інтерпретації Василя Калинюка, «Прала мила, прала» Тиберія Миговича, «Мала баба мужа» Михайла Керецмана, «Весільні мелодії Приборжавщини», стали золотим фондом колективу.

Ансамбль є постійним учасником обласних, всеукраїнських, міжнародних оглядів-конкурсів народної творчості, де неодноразово ставав лауреатом. Виступав із концертними програмами на фестивалях «Маковицька струна» (м. Бардейов), а також у містах Свидник, Камйонка, Сніна, селі Порачі (Словацька Республіка). З липня 2017 року керівником народного аматорського ансамблю народної пісні «Розмарія» стала Ольга Зюбрицька. Нині ансамбль на порозі вагомих творчих здобутків, нових перемог.

Міжнаціональні тенденції творчості яскраво виявляються у діяльності фольк-гурту «Гудаки» (*"Hudaki Village Band"*) з Нижнього Селища Хустського району Закарпаття. Фронтмен фольк-гурту «Гудаки» Юрген Крефтнер ще у 1990-ті роки переїхав із Австрії до Закарпаття, а в 2001 організував колектив, серед музикантів якого – українці, угорці та роми. «Гудаки» знайомлять у своїх виступах і в Україні, і за її межами у Західній Європі з автентичною музикою Закарпатського регіону. У 2010 році на Саксонському фестивалі *"Plauener Folkherbst"* колектив був визнаний найкращим з усіх учасників. Після цього гурт багато гастролює містами Австрії, Польщі, Словаччини, Угорщини, Бельгії, Швейцарії, Нідерландів та Німеччини та ін.

Закарпатці «гудаками» називають музик. Значний досвід гри та співу кожного з учасників на весільних святах дозволив колективу вибрати свій особливий стиль і репертуар. Для виступів гурту притаманна креативність побудови програми, «наївна простота» і щирість подачі музичного матеріалу. Юрген Крефтнер, який в ансамблі вибрав псевдонім Юра Буковинець, використовує свої знання запитів європейського музичного ринку для успішного менеджменту «Гудаків» у Європі. Колектив записав чотири аудіоальбоми «Гудаки» (2003), «Музика із Гандала» (2005), «Гудаки не люди» (2009), «Вандруй!» (2013), створив декілька відеокліпів («На бережку», «Піпка», «Приди до

ня, любку»). Особливістю колективу є імпровізаційна природа творення і виконання творів, лише усний характер музикування.

«Гудаки» є прикладом успішного синтезування фольклорних вокальних та інструментальних традицій Закарпатського регіону, відображенням народно-ансамблевого музикування, трансляції традицій гри на народних інструментах (скрипки, сопілки, дрімби, цимбалів та ін.) та співу (дво-, триголосого акапельного та у супроводі). У композиціях колективу відображені впливи українського, угорського, словацького, румунського, німецького пісенного та інструментального фольклору, зафіксована специфічна закарпатська говірка, сповнена численними діалектами, а також взаємодія ритмів та мелодики обрядових і розважальних пісень регіону. Їхні успіхи засвідчуються численними перемогами на фольклорних фестивалях *"Sziget"* (Угорщина), *"Fusion та Bardentreffen"* (Німеччина), *"KlezMore"* (Австрія), *"Notes d'Equinoxes Delemont та Festival des 5 Continents"* (Швейцарія), *"Respect-Prague"* (Чехія), *"Balkan Trafik"* (Бельгія), *"Les Suds Arles"* (Франція) та ін.

Таким чином, на прикладі творчості вищезгаданих вокальних колективів Закарпаття можна простежити міжнаціональні та міжетнічні взаємовпливи музичних культур, розвиток репертуару, взаємодію фольклорних та професійних музичних традицій.

Висновки. Існування та взаємодія багатьох культур у єдиному географічному, історичному, художньому просторі не уподібнюються одна одній, а доповнюють та збагачують різноманітністю мелосу, ритму, характеру та манерою виконання. Індивідуальність, неповторні риси кожної національної культури, стаючи безцінними складниками єдиної загальнолюдської культури, наповнюють її та сприяють подальшому розвитку, виховуючи повагу до художніх цінностей інших народів і до збереження власної унікальності.

Культура Закарпаття заснована на загальнолюдських цінностях: захисті прав особистості, гуманізмі, творчому розвитку людини, взаємодії та збагаченні національних та регіональних культур, дбайливому ставленні до традицій вокального музикування. Вокальні ансамблі Закарпаття зберігають автентичні фольклорні зразки обрядового та необрядового репертуару, виконують обробки та авторські твори композиторів України та зарубіжжя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глуханюк О. Використання народнопісенних інтонацій у хоровій творчості закарпатських композиторів у контексті полікультурного розвитку краю. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. № 3. 2019. С. 389–392.
2. Грін О. Професійне музичне мистецтво Закарпаття XIX – першої половини XX століття: історичний аспект. Ужгород : Госпрозрахунковий редакційно-видавничий відділ управління у справах преси та інформації. 2004. 160 с.
3. Дутчак В. Сучасні фольклорні фестивалі на західному пограниччі України в контексті міжкультурної комунікації. *Na Pograniczach. O stosunkach społecznych i kulturowych: monografia*. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im Jana Grodka w Sanoku. Sanok, 2018. С. 161–172.
4. Культурологічні джерела. *Щоквартальний вісник*. № 2 (42). 2018. Ужгород : ТОВ «РІК-У». С. 63–66.
5. Лісовий В.С. Культура етнічна. Енциклопедія сучасної України: електронна версія (онлайн) / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін. ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016.
6. Микуланець Л.М. Етнокультурологічне становлення професійної музичної культури Закарпаття у другій половині XX століття. *Мистецтвознавчі записки* : збірник наукових праць. Київ : Міленіум. 2009. Вип. 15. С. 184–188.
7. Рак П.М. Особливості пісенного фольклору Закарпаття. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. 4–5 червня 2009 р. Київ. 2009. С. 247–253.
8. Росул Т. Музичне життя Закарпаття 20–30-х років XX століття. Ужгород : ПоліПрінт. 2002. 207 с.
9. Росул Т. Полікультурне середовище як чинник формування музичної культури Закарпаття. *«Наука і освіта»*. № 7, 2008, с. 190–194.
10. Сухомлинов О. Культурні пограниччя: новий погляд на стару проблему. Донецьк : вид. «Юго-Восток Лтд.», 2008. 212 с.

REFERENCES:

1. Hlukhanych, O. (2019). Vykorystannia narodnypisennykh intonatsii u khorovii tvorchoosti zakarpatskykh kompozytoriv u konteksti polikulturnoho rozvytku kraiu [The use of folk song intonations in the choral works of Transcarpathian composers in the context of multicultural development of the region]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*. No. 3. 2019. S. 389–392 [in Ukrainian].
2. Hrin, O. (2004). Profesiine muzychne mystetstvo Zakarpattia XIX – pershoi polovyny XX stolittia: istorychnyi aspekt [Professional musical art of Transcarpathia in the 19th – first half of the 20th century: historical aspect]. *Uzhhorod: Hosprozrakhunkovyi redaktsiino-vydavnychiy viddil upravlinnia u spravakh presy ta informatsii*. 160 [in Ukrainian].
3. Dutchak, V. (2018). Suchasni folklorni festyvali na zakhidnomu pohranychchi Ukrainy v konteksti mizhkulturnoi komunikatsii [Modern folklore festivals on the western border of Ukraine in the context of intercultural communication]. *Na Pograniczach. O stosunkach społecznych i kulturowych: monografia*. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im Jana Grodka w Sanoku. Sanok, S. 161–172 [in Polska].
4. Kulturolohichni dzherela. (2018). Shchokvartalnyi visnyk [Cultural sources]. No. 2 (42). Uzhhorod : TOV “RIK-U”. 63–66 [in Ukrainian].
5. Lisovyi, V.S. (2016). Kultura etnichna [Ethnic culture]. *Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy: elektronna versii (onlayn) / hol. redkol.: I.M. Dzyuba, A.I. Zhukovskiy, M.H. Zhelezniak ta in.; NAN Ukrainy, NTSH*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy [in Ukrainian].
6. Mykulanyets, L.M. (2009). Etnokulturolohichne stanovlennia profesiynoi muzychnoi kultury Zakarpattia u druhiy polovyni XX stolittia [Ethnocultural formation of the professional musical culture of Transcarpathia in the second half of the 20th century]. *Mystetstvoznachchi zapysky: zbyrnyk naukovyih prats*. Kyiv: Milenium. 2009. Vyp. 15. 184–188 [in Ukrainian].
7. Rak, P.M. (2009). Osoblyvosti pisennoho folkloru Zakarpattia [Peculiarities of the song folklore of Transcarpathia]. *Materialy Vseukrayinskoï nauково-praktychnoi konferentsii, 4–5 chervnya 2009 r.* Kyiv. 247–253 [in Ukrainian].
8. Rosul, T. (2002). Muzychne zhyttia Zakarpattia 20–30-kh rokiv XX stolittia [Musical life of Transcarpathia in the 20s–30s of the 20th century]. *Uzhhorod: PoliPrint*. 207 [in Ukrainian].
9. Rosul, T. (2008). Polikulturene seredovyshe yak chynnyk formuvannia muzychnoi kultury Zakarpattia [Multicultural environment as a factor in the formation of the musical culture of Transcarpathia]. *“Nauka i osvita”*, No. 7, 190–194 [in Ukrainian].
10. Sukhomlynov, O. (2008). Kulturni pohranychcia: novyi pohliad na staru problemu [Cultural borders: a new look at old problem]. *Donetsk: vyd. “Iugo-Vostok Ltd.”*, 212 [in Ukrainian].